

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Victor Gullers Ahlin

Samhället vill ha hårdare straff
en diskussion om upp – och nykriminalisering

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: HT 14

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
1 INTRODUKTION	3
1.1 Inledning	3
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställning	4
1.4 Metod och material	4
1.5 Avgränsning	5
1.6 Forskningsläge	6
1.7 Disposition	6
2 REFORMENS SKÄL OCH SYFTEN	7
2.1 Förändringar i lagen	7
2.2 Syfte med reformen	9
2.3 Skäl för denna förändring	9
3 REFORMENS INVERKAN PÅ RÄTTSPRAXIS	12
3.1 Generellt längre straff	12
3.2 Grov – och synnerligen grov misshandel	13
4 KRITIK MOT REFORMENS SKÄL OCH SYFTE	15
4.1 Straffets inverkan på brottsnivån	15
4.2 Samhällets vilja i fokus	17
5 ANALYS/DISKUSSION	19
5.1 Analys	19
5.2 Slutsatser	22
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	25

Summary

The aim of this study was to examine the purpose and reasons for the amendment, which took place in 2010 to generally strengthen penalties for serious violent crimes. Furthermore, case law was examined to see whether the reform led to the desired results. Finally, some of the criticisms that are against the government's arguments were included to show that far from all agree that tougher penalties is the best way to reduce crime in the society.

To answer these questions has among others government bill, Crime Prevention Councils' (Brottsförebyggande Rådet) report and literature been used. This information has led to the following conclusions.

The purpose of the reform has been to strengthen penalties for so that it will reflect society's changing views on violence. As reasons for this, it's been pointed that the knowledge of the psychological effects of violent crimes that are now available, as well as other types of crime has been strengthened.

The reform has, as the government hoped, led to generally longer sentences for the most serious crimes of violence. As for assault offenses which have been particularly in focus, it has been found that the sentences become longer while the violence that formed the basis for the judges deemed to have been less severe.

The reasons for the amendment, has nevertheless endured some criticism. The governmental investigations shows that there is no research indicating that longer sanctions affect the crime rate in society and in the doctrine critical voices are raised against the argument that the public's sense of justice requires tougher sentencing and its use to justify new criminalization and harder sanctions for those already existing.

Sammanfattning

Målet med denna uppsats har varit att granska syftet och skälen till den lagändring som skedde under 2010 för att generellt skärpa straffen för allvarliga våldsbrott. Vidare har rättspraxis granskats för att se om reformen lett till de eftersträlvade resultaten. Slutligen har även en del av den kritik som finns mot regeringens argument tagits med för att visa på att långt ifrån alla är överens om att hårdare straff är det bästa sättet att sänka kriminaliteten i samhället.

För att finna svaret på dessa frågor har bland annat regeringens proposition, Brottsförebyggande Rådets rapport och doktrin använts. Den informationen har lett fram till följande slutsatser.

Syftet med reformen har varit att skärpa straffen för att på så sätt reflektera samhällets förändrade syn på våld. Som skäl för detta har bland annat pekats på den kunskap om psykiska effekter av våldsbrott som nu finns samt att andra brottstyper på senare tid uppkriminaliserats.

Reformen har, såsom regeringen hoppats, lett till generellt längre straff för de allvarligare våldsbrotten. Vad gäller misshandelsbrotten vilka varit särskilt i fokus, har det konstaterats att straffen blivit längre samtidigt som det våld som legat till grund för domarna anses ha blivit lindrigare.

Skälen för lagändringen har dock fått utstå en del kritik. Av de statliga utredningarna framgår att det inte finns någon forskning som pekar på att längre påföljder inverkar på brottsnivån i samhället. I doktrin höjs kritiska röster mot argumentet att det allmänna rättsmedvetandet kräver hårdare straff och dess användning för att motivera ny – och uppkriminaliseringar.

1 Introduktion

1.1 Inledning

Senaste ändringen av misshandelsbrotten trädde i kraft i juli 2010.¹ Denna ändring har gjort att det nu finns fyra grader av misshandel. Ändringen skedde i samband med att man även genomförde ändringar i 29 kap BrB för att få till en förändrad straffmätning där bland annat förmildrande och försvårande omständigheter skulle få ett större genomslag.

En av anledningarna till att just misshandel fick en betydande roll förklaras i propositionen med att allt för många fall av grov misshandel utmynnar i ett straff nära straffminimum, samt att de grövsta fallen av misshandel ofta resulterar i en frihetsberövande påföljd på cirka 3 år.² Vidare anges att en generell ökning av strafflängden bör ske vid de grövre våldsbrotten och i synnerhet vid misshandelsbrotten. Misshandel anses vara ett av de brott som rättsväsendet fram till 2010 haft en för mild inställning till, då straffskalan för grov misshandel sträckt sig från ett till tio års fängelse men där endast den nedre tredjedelen i princip använts.³

Vad är det då som gör den senaste ändring intressant? Det som skiljer denna ändring från den vanliga svenska lagstiftningstekniken är en stor del av metoderna för dess genomförande anges i förarbetena. För att hitta stöd för en generell straffhöjning, samt hur stor den generella höjningen bör vara, får man gå till propositionen, inte till lagtexten. Intressant är också skälen till ändringen. I regeringens förslag läggs stor vikt vid konstaterandet att en allt för stor del av de domar som avkunnas till följd av misshandelsbrott hamnar runt brottets straffminimum och detta anses inte ligga i linje med svenska folkets rättsmedvetande. Det svenska folket uppges se betydligt strängare på de allvarliga våldsbrotten än vad det svenska rättsväsendet verkar göra.

---

¹ SFS 2010:370

² Prop. 2009/10:147 s. 17.

³ SOU 2008:85 s. 187.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att förklara vilka kriminalpolitiska skäl och syften som legat till grund för den senaste ändringen av misshandelsbrotten.

Vidare är syftet att försöka ge en inblick i vilket genomslag rekommendationen om en generell straffhöjning fått i rättspraxis, samt att lyfta fram en del av den kritik som finns mot de argument som använts för att rättfärdiga reformen.

1.3 Frågeställning

I denna uppsats ska följande frågor besvaras:

1. Vilka kriminalpolitiska skäl har legat till grund för straffskärpningen av de allvarligaste misshandelsbrotten?
2. Har straffen för misshandelsbrott blivit hårdare efter den 1 juli 2010?
3. Vilken kritik finns emot de argument som använts för att rättfärdiga lagändringen?

1.4 Metod och material

För att besvara ovanstående frågeställning har en mängd material använts. De relevanta förarbeten som föregått förändringarna har använts för att försöka få en uppfattning om de kriminalpolitiska strömningar som gett upphov till en förändrad syn på misshandelsbrotten. För detta syfte har propositioner och statens offentliga utredningar studerats.

Att diskutera dess trovärdighet känns en aning vanskligt då förarbeten är den källa man vänder sig till för att finna en förklaring till hur en viss bestämmelse ska tillämpas i svensk rätt.

Även doktrin kan fungera väl som källa, beroende på hur objektiv författaren förhåller sig till frågan som avhandlas. För att ge en inblick i olika sätt att se på straffsystemet och dess utveckling har boken *Varning för*

straff använts. Boken är en antologi, där flera av författarna som är verksamma inom juridik och kriminologi, sammanställt texter angående olika sätt att se på straffsystemet och dess funktioner. Dess trovärdighet bör ses som förhållandevis hög, då alla är aktiva inom det berörda området och att det av texterna tydligt framgår att det är författarens egna åsikter som framförs. Detta måste naturligtvis tas i beaktande, men som helhet ger denna källa en god inblick i hur man kan se på ett straffsystemet olika funktioner.

Även Brottsförebyggande rådets rapport från mars 2014 ligger till grund för detta arbete.⁴ Värt att anmärka här är att rapporten bara är ett första försök att sammanställa och få en uppfattning om hur rättsläget, samt praxis förändrats sedan juli 2010. Brås rapport redovisar dels fakta, exempelvis huruvida påföljderna blivit längre, dels återger den ett antal intervjuer med personer aktiva inom rättsväsendet.

Trovärdigheten i Brås rapport får anses vara hög, då man samlat in och sammanställt materialet på egen hand. Rapporten bygger på rättspraxis vars status som rättskälla är allmänt känd, samt på intervjuer som man själv genomfört. Dess trovärdighet bör därför bedömas som hög.

1.5 Avgränsning

Uppsatsen kommer som ovan sagts fokusera på de kriminalpolitiska skäl och syften som legat till grund för den ändring som skedde den 1 juli 2010. Denna ändring omfattar dock mer än enbart misshandelsbrotten, såsom ändringar i 29 kap BrB, men av utrymmesskäl kommer enbart de ändringarna som direkt inverkar på misshandelsbrotten att behandlas nedan. (Detta gäller även för de skäl/syften som angetts, men vad gäller dessa så gäller en del av dem mer generellt, det vill säga för hela reformen även om de i denna uppsats enbart används i diskussionen om misshandel.)

---

⁴ Brottsförebyggande Rådet ”Skärpta straff för allvarliga våldsbrott – Utvärdering av 2010 års straffmättningsreform”, 6/11 – 7/1
http://www.bra.se/download/18.12caa4f91440b31239f1c42/1394721496724/2014_6_Sk%C3%A4rpta_straff_f%C3%B6r_allvarliga_v%C3%A5ldsbrott.pdf.

Vad gäller den kritik som tas upp och behandlas i uppsatsen rör den enbart regeringens argument. Naturligtvis finns det även argument som talar för att hårdare straff kan positiva effekter, men på grund av uppsatsens omfång har enbart den negativa kritiken tagits upp.

En annan mycket intressant fråga som väcks när man jämför propositionen med Brås rapport, men som tyvärr av utrymmesskäl inte ryms inom denna uppsats, handlar om den valda lagstiftningstekniken. Av rapporten framgår en stark skepsis från domstolarna mot valet att i förarbeten ange direkta exempel på hur mycket längre påföljderna bör vara efter reformens ikraftträdande. Huruvida detta är lämpligt eller inkräktar allt för mycket på domstolarnas självständighet är mycket viktiga frågor, men de måste dessvärre lämnas utanför.

1.6 Forskningsläge

Den svenska straffrätten är sedan länge ett välarbetat forskningsområde. Att se till skillnader vad gäller den nya rubriceringen synnerligen grov misshandel jämfört med grov misshandel har redan behandlats i uppsatser och avhandlingar. Vad däremot gäller skälen och argumentationen för förändringarna är något som ganska allmänt hållet behandlats i doktrin. Förhoppningen med denna uppsats är därför att försöka klargöra vilka skäl som faktiskt funnits för denna reform, men även hur dessa mottagits och accepterats i praxis från de svenska domstolarna.

1.7 Disposition

I uppsatsens första kapitel har de grundläggande bitarna, såsom syfte, frågeställning, avgränsningar med mera avhandlats. Härfter kommer i dess andra kapitel frågan om de skäl och syften som funnits för reformen att beröras, i kapitel tre kommer sedan frågan om rättspraxis förändrats efter juli 2010 behandlas och kapitel fyra kommer följaktligen diskutera den kritik som finns mot de angivna skälen och syftena. Uppsatsens femte kapitel kommer bestå av en analys, samt reflektioner kring det material som framkommit i de tidigare kapitlen och avslutas med egna slutsatser.

2 Reformens skäl och syften

2.1 Förändringar i lagen

För att kunna diskutera vilka skäl och syften som ligger till grund för den lagändring i den svenska Brottsbalken (BrB) som trädde i kraft den 1 juli 2010 så bör först något sägas om vad som egentligen förändrades och vad syftet bakom detta var.

Genom den senaste ändringen, SFS 2010:370⁵, har för misshandelsbrottet införts ytterligare en svårighetsgrad – synnerligen grov misshandel.⁶ Bestämmelsen placerades i 3 kap. 6§ 2st. BrB och ska vara tillämplig på de fall av grov misshandel där omständigheterna är starkt försvårande.⁷ Det innebär att ett brott först måste kvalificeras som grov misshandel, det vill säga att rekvisiten i 3 kap. 6§ 1st. BrB måste vara uppfyllda, samt att ytterligare försvårande omständigheter föreligger. De försvårande omständigheterna som nämns för att kunna kvalificera en misshandel som synnerligen grov är att gärningen inneburit synnerligen stort lidande eller orsakat bestående svåra kroppsskador eller att gärningsmannen annars visat synnerligen stor hänsynslöshet.⁸

Att en ny brottsrubricering för de allvarligaste misshandelsfallen infördes innebar också att straffskalan för grov misshandel delades upp. Efter ändringen kom straffskalan för grov misshandel, som tidigare varit mellan ett till tio års fängelse, att sträcka sig från ett till sex års fängelse och för synnerligen grov misshandel kom påföljden att vara fyra till tio års fängelse.⁹ Att minimistraffet för synnerligen grov misshandel är fyra år

---

⁵ Lag om ändring i brottsbalken SFS 2010:370.

⁶ Prop. 2009/10:147 s. 18.

⁷ Prop. 2009/10:147 s. 38.

⁸ Prop. 2009/10:147 s. 19.

⁹ Prop. 2009/10:147 s. 19.

innebär också att det föreligger universell jurisdiktion för brottet samt att det finns större möjligheter att tillämpa tvångsmedel.¹⁰

Vidare genomfördes ett antal ändringar för att förändra straffmätningen för de allvarligaste våldsbrotten i 29 kap. BrB. Den ändring som tydligast inverkar på just fall av grov och synnerligen grov misshandel är att lydelsen i 29 kap 1§ BrB förändrats till att innehålla en formulering där det ”särskilt ska beaktas om gärningen inneburit ett angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person”¹¹. Ordalydelsen omformulerades för att ge våldsbrott ett högre straffvärde rent generellt, det vill säga att våldsbrott efter ändringen ska resultera i längre påföljder än de tidigare gjort och detta sker redan innan eventuella försvårande omständigheter beaktas vid straffmätningen.¹²

Det som främst sticker ut med denna reform är dock inte att straffen rent generellt ska skärpas, utan att regeringen och den utredning som sammanställt materialet till förslaget i propositionen pekar ut faktiska värden för hur mycket påföljderna bör skärpas för att nå upp till de eftersträlvade målen. I den offentliga utredningen och propositionen anges att straffnivåerna för grov misshandel bör höjas med 1/3 av dess totala längd.¹³ För att illustrera hur denna ändring ska appliceras ska ett fall av grov misshandel där straffvärdet innan ändringen är 1 års fängelse istället resultera i en påföljd om 1 år och 3 månaders fängelse efter dess ikraftträdande.¹⁴ Att propositionen ger uttryckliga exempel på hur dessa straffhöjningar kan komma att se ut är något som kritiserats av lagrådet.¹⁵ Det bör därför påpekas att det i den föregående offentliga utredningen klart framförs att dessa siffror inte ska tillämpas generellt utan att en individuell bedömning i varje enskilt fall måste göras.¹⁶

---

¹⁰ Prop. 2009/10:147 s. 37.

¹¹ Prop. 2009/10:147 s. 5.

¹² Prop. 2009/10:147 s. 14 f.

¹³ SOU 2008:85 s. 23.

¹⁴ Prop. 2009/10:147 s. 15.

¹⁵ Prop. 2009/10:147 s. 15.

¹⁶ SOU 2008:85 s. 23.

2.2 Syfte med reformen

De syften som legat bakom lagändringen har bland annat varit att ge uttryck för en skärpt syn på de allvarliga våldsbrotten samt att utkristallisera möjliga ändringar som kunnat öka spännviden vid straffmätning i allmänhet.¹⁷

I den offentliga utredningen har man alltså pekat på förändringar för en skärpt syn för allvarliga våldsbrott. Uttrycket ”allvarliga våldsbrott” innebar dels brott vars straffmätning och påföljdsval som redovisats i en rapport genomförd av Åklagarmyndigheten under 2007¹⁸, dels andra våldsbrott som ”innefattar allvarliga former av angrepp på enskildas fysiska integritet”¹⁹. Några exempel på de brott som kvalificerats som allvarliga våldsbrott är misshandel, grov misshandel, grov fridskränkning, olaga hot med flera.²⁰

2.3 Skäl för denna förändring

I Sverige är konvivalens – och proportionalitetsprincipen de bärande principerna för straffsystemet. Innebörden av dessa principer kan sammanfattas som att straffet ska stå i proportion till det brott som begåtts, att lika allvarliga brott ska bestraffas lika och att mer förkastliga lagöverträdelser ska bestraffas hårdare än lindriga överträdelser.²¹ Av utredning som legat till grund för ändring framgår att straffen för våldsbrott, främst misshandel, är för milda i jämförelse med andra brott såsom t.ex. förmögenhetsbrott. Vad som menas med detta är att straffen för allvarliga våldsbrott är lägre än den förkastlighet som associeras med dessa brott. Därför har huvudskälet till en skärpt syn på dessa brott ansetts vara att samhällets acceptans för våldsbrott successivt minskat.²²

---

¹⁷ SOU 2008:85 s. 15.

¹⁸ Åklagarmyndigheten ”Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott” 6/11 – 7/1 http://www.aklagare.se/upload/Media/Nyheter/Domstolarnaspafoljdspraxis_inlaga.pdf s. 43.

¹⁹ SOU 2008:85 s.39.

²⁰ SOU 2008:85 s. 39ff.

²¹ SOU 2008:85 s. 16.

²² SOU 2008:85 s. 18; prop. 2009/10:147 s. 9.

I propositionen sammanfattas det som;

”synen på hur allvarlig en brottstyp är kan förändras över tid till följd av samhällsutvecklingen. När synen har förändrats mera varaktigt och inte kan få eller inte ges ett tillräckligt genomslag inom ramen för gällande lagstiftning om hur domstolarna ska bestämma straff måste lagstiftningen ändras.”²³.

Till stöd för detta anför bland annat att man i dagens samhälle ser allvarigare på brott som riktar sig mot enskildas fysiska integritet, regeringen påpekar att barnaga är något som förbjudits för många år sedan samt att tidigare reformer av misshandelsparagraferna genomförts för att fler brott skulle rubriceras som grova.²⁴ Andra argument är att den ökade välfärden och tekniska utvecklingen bidragit till att minska skador i arbetslivet, att andra rättsområden med integritetskränkande brott som till exempel sexualbrottslagstiftningen på senare år moderniserats och att man i dag har en djupare insikt i de fysiska, men kanske främst psykiska åkommor som brott riktade mot en annan person kan leda till. Alla dessa effekter av ett förändrat samhälle har lett till att man i dag har en betydligt strängare syn på våldsbrotten än tidigare enligt regeringen.²⁵

Det bör här nämnas att det främsta skälet till att just misshandelsbrotten hamnat i fokus är att majoriteten av de straff som döms ut ansetts hamna allt för nära straffminimum för brottet. Det framgår av den offentliga utredningen att i knappt 85 % av de misshandelsfall som år 2007 resulterade i fängelsestraff så understeg påföljden 2 års fängelse.²⁶ Detta kan leda till flera olika problem. I utredningen pekar man på att om för låga straff utdöms för våldsbrott kan detta ge allmänheten uppfattningen att

---

²³ Prop. 2009/10:147 s. 9f.

²⁴ Prop. 2009/10:147 s. 10.

²⁵ Prop. 2009/10:147 s. 10.

²⁶ SOU 2008:85 s. 187.

domstolarna ser milt på denna typ av brott. Något som också talar för att straffen för grov misshandel bör skärpas är att ifall de brott som bedöms som normalfall ligger alltför nära minimum på straffskalan blir det mycket svårt att utläsa hur ett lindrigare misshandelsbrott ska bedömas och hur olika förmildrande omständigheter fått genomslag i domarna.²⁷

---

²⁷ SOU 2008:85 s. 18.

3 Reformens inverkan på rättspraxis

För att få en insikt i huruvida den genomförda lagändringen lett till de eftersträlvade målen har den sammanställning som gjorts av Brottsförebyggande Rådet (Brå) använts. Rapporten sammanställdes på uppdrag av regeringen och offentliggjordes i mars 2014. Totalt har cirka 500 domar analyserats och sammanställts, majoriteten av dessa har avkunnats mellan 2008-2012.²⁸ Värt att notera är att även om rapporten ger inblick i hur praxis förändrats sedan den 1 juli 2010 så är det enbart en kortare tidsperiod som behandlas.

3.1 Generellt längre straff

Materialet som behandlats har avsett alla domar för synnerligen grov misshandel och grov misshandel med ett fängelsestraff om 4 år eller högre, samt 20 % av alla fällande domar för grov misshandel under den berörda perioden,²⁹ och av rapporten framgår att strafflängden såväl som spännvidden för misshandelsbrott har ökat sedan lagändringen trädde i kraft.³⁰ Denna ökning gäller för alla grader av misshandel förutom ringa misshandel, då straffvärdet för detta brott ligger under 6 månaders fängelse och därför inte direkt omfattats av regerings ändring.³¹

Straffen för grov misshandel och synnerligen grov misshandel steg efter reformen med ett genomsnitt av 2 månader enligt lagföringsdata,³² och detta oberoende av andra omständigheter såsom förändringar i antal lagföringar

---

²⁸ Brottsförebyggande Rådet ”Skärpta straff för allvarliga våldsbrott – Utvärdering av 2010 års straffmättningsreform”, 6/11 – 7/1 http://www.bra.se/download/18.12caa4f91440b31239f1c42/1394721496724/2014_6_Sk%C3%A4rpta_straff_f%C3%B6r_allvarliga_v%C3%A5ldsbrott.pdf s. 5f.

²⁹ Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 22.

³⁰ Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 51ff.

³¹ Prop. 2009/10:147 s.40.

³² Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 26.

per brott eller de lagfördas ålder och kön.³³ Inte heller om man studerar vilken typ av våld som används finns något som pekar på annat än att strafflängden för denna typ av brott generellt skärpts. Med detta menas att det inte funnits någon sort av allvarigare våld, såsom t.ex. knivvåld, som förekommit mer frekvent och på så sätt inverkat i skärpande riktning på den strafflängden generellt.³⁴

Utifrån de uppdelningar av våldstyper som använts i rapporten, knivvåld, slag/sparkar, samt trubbigt våld med tillhygge, framgår att den genomsnittliga strafflängden för fullbordad grov misshandel höjts. Anmärkas bör dock att skärpningen haft olika genomslag för de olika våldstyperna, exempelvis för den del av misshandelsbrott som skett med knivvåld har ökningen varit så stor som 30 %.³⁵

Att denna höjning av strafflängder varken har att göra med att någon våldstyp blivit vanligare eller att andra omständigheter spelat in talar för att ökningen beror på den genomförda lagändringen.

3.2 Grov – och synnerligen grov misshandel

Vad gäller de grävsta fallen av misshandel, dels de fall av grov misshandel som lett till ett straff på fyra års fängelse eller mer, dels den nya rubriceringen synnerligen grov misshandel, så har påföljderna blivit längre vilket konstaterats ovan. Det som är anmärkningsvärt är de domar som avkunnats sett till det våld som använts. Innan reformens ikraftträdande hade alla dessa fall av grov misshandel lett till att offret åsamkats livshotande skador eller bestående skador. Efter lagändringen och införandet av den nya rubriceringen synnerligen grov misshandel har däremot en förändring skett. I de 15 domar som analyserats ådrogs offren i fyra av dessa varken livshotande skador eller bestående men.³⁶ Detta är något som också

---

³³ Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 27.

³⁴ Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 38.

³⁵ Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 38.

³⁶ Brottsförebyggande Rådet a. a. s. 41.

uppmärksammas vid de fall av grov misshandel som resulterat i lägre fängelsestraff än fyra år. Det vill säga att våldet som lett fram till de fällande domarna har blivit mindre allvarligt under den berörda perioden.³⁷

Det är också fastställt att det efter ikraftträdandet finns lika många domar rörande grov misshandel, som resulterat i ett fängelsestraff på över fyra år, som innan ikraftträdandet. Därutöver har det tillkommit ett antal domar för synnerligen grov misshandel. I flera av dessa fall har också den nya lydelsen i 29 kap. 1§ BrB åberopats, det vill säga att angrepp mot en persons liv, hälsa och trygghet till person är en faktor som föranleder hårdare straff.³⁸ Även det är ett tecken på att reformen verkligen lett till de eftersträvade resultaten.

---

³⁷ Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 38.

³⁸ Brottsförebyggande Rådet a.a. s. 42.

4 Kritik mot reformens skäl och syfte

4.1 Straffets inverkan på brottsnivån

De tidigare nämnda syftena och skälen till införandet av hårdare straff har naturligtvis inte accepterats allmängiltigt utan har utsatts för kritik. Kritiken är av olika tyngd och olika karaktär, somliga kan närmast kategoriseras som antaganden medan andra stöds av tidigare forskning inom området.

Den främsta, faktiska, kritiken mot införandet av skärpta straff omnämns redan i den offentliga utredningen som föregick propositionen. Där sägs att straffskärpningar erfarenhetsmässigt inte har någon inverkan på minskad brottslighet inom det påverkade området. Endast i mycket speciella fall anses detta kunna motivera en allmän höjning av påföljder.³⁹ Ett av skälen för att längre straff inte anses påverka brottsligheten i sänkande riktning är den låga risken för upptäckt.⁴⁰ Vissa kritiker menar att om man bortser från vissa typer av brott så får risken för gärningsmannen att åtalas och dömas vara mindre än en på tusen. Samtidigt ska inte glömmas att detta gäller för dem som faktiskt begrundat risken för upptäckt, för dem som handlar impulsivt och irrationellt spelar detta troligtvis ingen roll alls.⁴¹

---

³⁹ SOU 2008:85 s. 258.

⁴⁰ SOU 2008:85 s. 256.

⁴¹ *Varning för straff – Om vådan av den nyttiga straffrätten* 1995 s. 31; SOU 2008:85 s. 256.

Nils Jareborg går hårt åt detta skäl som argument för straffskärpning när han skriver:

”Den *allmänna teorien* (om förhållande mellan straff och brottslighet) säger att ju strängare straff desto mindre brottslighet. Teorien antas gälla såväl lagens straffhot som konkret påföljdsbestämning. Den är särskilt omhuldad av politiker som genom att med en penna ändra siffror i lagtext kan framstå som stridsmän i frontlinjen i kampen mot brottsligheten. Sådant kan möjligen bidra till att vederbörande får nytt förtroende som riksdagsledamot, men det har ingen praktisk betydelse för landets kriminalnivå.”⁴²

Han menar på att det finns två olika modeller för grunden och utformningen av ett straffsystem, den defensiva och den offensiva modellen. Utvecklingen i samhället, den teknologiska och den allmänt höjda välfärden anses ha fått oss att alltmer överge den defensiva modellen för den offensiva modellen som innebär snabba ingripanden mot problem i samhället. Detta innebär bland annat att gärningar kriminaliseras enbart på grund av att dessa innefattar en potentiell fara för ett erkänt intresse snarare än att det faktiskt inneburit en kränkning.⁴³ Vidare kännetecknas det av att avkriminaliseringar är i princip omöjliga medan ny – och uppkriminaliseringar gärna genomförs.⁴⁴

Jareborg skriver också att risken med denna typ av lagstiftning är att den blir ”symbolisk”, det vill säga att den tillskrivs en funktion som den inte innehar. Det moderna svenska samhällets strafflagstiftning menar han är till stor del symbolisk, dess syfte sägs vara att verka brottspreventivt, men allt den tillför är att lugna allmänheten.⁴⁵

---

⁴² *Varning för straff – Om vådan av den nyttiga straffrätten* 1995 s. 31.

⁴³ *Varning för straff – Om vådan av den nyttiga straffrätten* 1995 s. 29.

⁴⁴ *Varning för straff – Om vådan av den nyttiga straffrätten* 1995 s. 29.

⁴⁵ *Varning för straff – Om vådan av den nyttiga straffrätten* 1995 s. 32.

4.2 Samhällets vilja i fokus

Katarina Jerre uppmärksammar också att argumentet ”samhället kräver hårdare straff” blivit väldigt populärt i lagstiftningsärenden efter 1980-talet. Under 1980-talet förändrades det svenska straffsystemets mål från att ha varit återanpassning av de individer som dömts till fängelse, individualprevention, för att istället syfta till att spegla medborgarnas syn på rättvisa.⁴⁶ När individualprevention var det styrande motivet till det straffrättsliga påföljdssystemet var lagstiftningen ledande och det allmänna rättsmedvetandet formades efter denna. Enligt författarens forskning var majoriteten tillfreds med den befintliga lagstiftningen och de gånger dessa skilde sig åt berodde detta främst på att det allmänna rättsmedvetandet, som av sin natur är konservativt, hamnat efter lagstiftningen i modernitet.⁴⁷

Efter individualpreventionens försvinnande har argumentet att samhället vill ha en förändring har stigit i värde, från att tidigare varit ett av flera argument för reformer till att snarare bli huvudargumentet för dessa i vissa fall.⁴⁸ Jerre lyfter särskilt fram den lagreform som berörs i denna uppsats som exempel där hon skriver:

” The inquiry’s final report states that the reasons for the changes proposed by the inquiry were not related to any violence prevention goals, since it is difficult to show that any such effects are produced by changes in penal legislation. Nor were the changes, which came into force in July 2010, motivated by any clear tendencies towards an increase in the level of violent crime (SOU 2008:85 p.258). “The (emphasis added) reason underlying the legislative changes was the more severe view of serious violent crime [manifested] in the public’s sense of justice” (SOU 2013:7 p.61)”⁴⁹.

---

⁴⁶ Jerre, Kristina (Stockholms Universitet): The Public’s Sense of Justice in Sweden – A Smorgasbord of Opinions 2015-01-03 <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:643158/FULLTEXT01.pdf> s. 1.

⁴⁷ Jerre a.a. s. 2.

⁴⁸ Jerre a.a. s. 2.

⁴⁹ Jerre a.a. s. 2.

Författaren beskriver i sin text problemen med att försöka definiera innebörden av begreppet ”det allmänna rättsmedvetandet” det vill säga samhällets syn på något visst problem. Författaren menar att detta begrepp av sin natur är oklart och kan ha flera innebörder, vilket måste innebära att lagstiftaren antingen har en förmåga att känna denna allmänna åsikt själv eller på något sätt kunnat mäta den.⁵⁰

Utifrån ett nordiskt samarbetsprojekt som genomfördes 2009, där tre olika sätta att mäta det allmänna rättsmedvetandet genomfördes, har författaren kommit fram till att det svenska folket dels till vis del kan anses tala för hårdare straff, dels tala för att andra påföljder än fängelse borde tillämpas.⁵¹

Vidare sägs att åsikten om längre straff är önskvärda eller inte förändras beroende på mängden information om påföljdsalternativ och metoder som presenteras. Att uttrycket ”samhället vill ha” innebär så många olika saker gör det extremt lämpligt för politiker att använda i debatter.⁵² Det finns ingen direkt möjlighet att motsäga eller motbevisa något som man inte vet innebörden av.

---

⁵⁰ Jerre a.a. s. 8.

⁵¹ Jerre a.a. s. 28.

⁵² Jerre a.a. s. 24.

5 Analys & diskussion

5.1 Analys

Fråga 1: *Vilka kriminalpolitiska skäl har legat till grund för straffskärpningen av de allvarligaste misshandelsbrotten?*

De syften för reformen 2010 som angivits i propositionen har varit att skärpa straffen för de allvarliga våldsbrotten samt att få till en ökad spännvid vid straffmätningen. Att skärpa straffen har varit särskilt viktigt för regeringen då man inte ansett att den dåvarande straffnivån legat i linje med den förändring som skett i dagens svenska samhälle, särskilt gäller detta för de grövre misshandelsbrotten. Just argumentet att samhällets acceptans för våld har minskat är det mest framträdande skälet. Man underbygger detta skäl med flera exempel på förändringar i samhället som tyder på en förändrad syn. Att den tekniska utvecklingen gått framåt tillsammans med en växande välfärd har enligt regeringen bidragit till att exempelvis antalet arbetsplatsolyckor sjunkit kraftigt, något som lämnar våldsbrotten som en större fara mot den enskildas hälsa och trygghet i dagens samhälle. Vidare påpekas också att man idag känner till mer om psykologiska skador som ett våldsbrott innebär. Tidigare har de fysiska skadorna varit i fokus, denna typ av skador är många gånger allvarliga, men lämnar mer sällan bestående skador, medan den psykiska skadan som ett våldsbrott kan innebära ofta stannar hos brottsoffret över en betydligt längre tid. Detta har tillsammans ansetts ge skäl för att våldsbrotten hittills varit undervärderade ur straffmätningssynpunkt och därför bör straffen höjas.⁵³

Även spännviden hamnar i fokus i propositionen. Som ett exempel pekas än en gång på de grövre fallen av misshandel. Av den offentliga utredningen framgår att ett fängelsestraff om mellan ett och två år dömdes ut i 85 % av fallen där den tilltalade dömdes för grov misshandel under år 2007.⁵⁴

---

⁵³ Se kap. 2.3 s. 10.

⁵⁴ Se kap. 2.3 s. 10.

Skälen för att öka spännviden är främst att våldsbrotten är så pass allvarliga att påföljder i den övre delen av straffskalan oftare bör utdömas samt att ifall normalfallet av grov misshandel endast leder till minimumpåföljden så blir det oerhört svårt att se när exempelvis ett fall ansetts vara lindrigare eller förmildrande omständigheter fått genomslag.⁵⁵

Fråga 2: *Har straffen för misshandelsbrott blivit hårdare efter den 1 juli 2010?*

Den sammanställning som det Brottsförebyggande rådet tagit fram visar att reformen lett till att påföljden för grov – och synnerligen grov misshandel höjts med 2 månader i genomsnitt. Denna skärpning beror inte på några andra omständigheter såsom den tilltalades kön, ålder eller tidigare lagföringar utan anses vara ett direkt resultat av reformen.⁵⁶ Vid vissa våldstyper, såsom t.ex. knivvåld, har ökningen varit så stor som 30 %.⁵⁷ Vidare har även antalet domar som utmynnat i ett fängelsestraff på fyra år eller mer blivit fler, något som till viss del varit en följd av den nya brottsrubriceringen synnerligen grov misshandel. Rapporten visar att antalet domar för grov misshandel som utmynnar i den nämnda påföljden varit lika många innan som efter lagändringens ikraftträdande, men att även ett antal fall av synnerligen grov misshandel tillkommit. Detta har skett trots att det våld som använts i de aktuella fallen verkar ha blivit lindrigare efter reformen. Att så är fallet talar i sin tur för att det inte enbart är straffen som skärpts, utan även att graden av våld som krävs för att en strängare påföljd ska utdömas verkar ha blivit lägre.⁵⁸ Till följd av att de grövre fallen av misshandel fått ett högre straffvärde och att allt färre fullbordade brott hamnar vid straffskalans minimum pekar enligt rapporten på att spännviden också ökat.

---

⁵⁵ Se kap. 2.3 s. 11.

⁵⁶ Se kap. 3.1 s. 12f.

⁵⁷ Se kap. 3.1 s. 12.

⁵⁸ Se kap. 3.2 s. 13f.

Fråga 3: Vilken kritik finns emot de argument som använts för att rättfärdiga lagändringen?

De skäl och även de syften som regeringen haft för det diskuterade lagförslaget, och senare lagändringen, står inte utan kritik. Det anförs till exempel redan i utredningen att hårdare straff enligt befintlig forskning inte anses ha någon påverkan på brottsnivån i samhället. Detta beror bland annat på att upptäcktsrisken för de flesta brott är väldigt låg och att somliga gärningsmän helt enkelt inte bryr sig om ifall de upptäcks eller inte.⁵⁹

Men den starkaste och kanske allvarligaste kritiken förs mot skälet att samhället kräver hårdare straff. Nils Jareborg och Katarina Jerre argumenterar båda kraftigt mot innebörden av detta argument. Jerre menar att det aldrig går att argumentera emot detta argument då ingen vet den exakta innebörden av uttrycket, vilket gör det till ett väldigt användbart argument i den politiska debatten.⁶⁰ Jareborg å sin sidan är inne på samma linje, han pekar på det faktum att då lagstiftningen inte kan anses leda till det eftersträvade målet, att sänka brottsnivån i samhället, blir det istället ett sätt för politiker att bygga popularitet åt sig själva.⁶¹ Författarna menar att detta argument allt oftare blivit huvudargumentet för ny lagstiftning under de senaste 30 åren och att lagstiftaren hellre nykriminaliserar än finner andra vägar att komma åt problem i samhället. Detta anses bero på att kriminalisering blivit ett sätt för politiker att visa att man tar ett problem på allvar. Jerre pekar också på att då människor får mer information om hur det svenska rättsväsendet fungerar så ökar också antalet som förespråkar andra påföljder än fängelsestraff. Detta påvisar argumentets dubbla innebörd, beroende på vilket mål man strävar efter kan det användas både för att skärpa eller lindra straffen för våldsbrott.⁶²

---

⁵⁹ Se kap. 4.1 s. 15.

⁶⁰ Se kap. 4.2 s. 18.

⁶¹ Se kap. 4.1 s. 16.

⁶² Se kap. 4.2 s. 18.

5.2 Slutsatser

När jag påbörjade skrivandet av denna uppsats var min tanke främst att se till hur den nya rubriceringen synnerligen grov misshandel fått genomslag. Men allt eftersom jag fortsatte skrivandet så började främst de angivna anledningarna till reformen att intressera mig. Trots detta valde jag att även ta med valda delar av den förändring som skedde vad gäller straffmätning. Anledningen till detta var att den nya lydelsen i 29 kap. 1 § BrB också spelar en roll i regeringens vilja att generellt skärpa straffen.

Den samlade bild jag fått under uppsatsens fortgående är att de flesta verkar vara överens om att skärpta straff inte påverkar brottnivån i samhället i någon märkbar omfattning. Frågan är då varför regeringen valt att bortse från detta och ändå driva igenom reformen. Svaret på den frågan, enligt regeringen, verkar vara att samhället vill ha skärpta straff eftersom straffsystemet halkat efter samhällsutvecklingen. Detta kan naturligtvis vara sant, men personligen känner jag att det nog främst är media som lyfter fram denna bild med sina rubriker, inte samhället i stort.

Även Jareborg och Jerre lyfter fram detta i sina texter. Jerre argumenterar främst för den obestämdhet som ligger i uttrycket. Hur kan politikerna veta vad det svenska folket känner, finns de någon empirisk undersökning som stödjer detta eller är det så att våra svenska politiker har förmåga att känna denna ”folkanda”? Jareborg å sin sida argumenterar främst för att det är ett enkelt sätt att driva igenom sina lagförslag. Han menar att politiker genom att använda folkets vilja som argument driver igenom ny – och uppkriminaliseringar för att på sätt ställa sig som någon sorts företrädare för det svenska folket i kampen mot brottslighet.

Detta anser jag är ytterst upprörande och denna tanke har varit drivande för mig under arbetets gång. Att det svenska, eller för all del något straffsystem alls, ska användas som ett sätt att säkra en riksdagsplats är helt oacceptabel. Av den forskning som gjorts framgår att individualprevention inte var rätt

för straffrätten då dess effekter blev allt för oförutsägbara och kunde bestraffa olika i lika fall. Men att motivera straffhöjningar för folkets skull men egentligen syfta till att öka sin egen popularitet är ännu mer befängt. Någonstans bland alla gärningsmän och brottsoffer måste man ändå komma ihåg att det handlar om människor. När den lagstiftande makten använder sin funktion för att säkra fortsatt styre utan att beakta andra alternativ än – och uppkriminaliseringar måste vi ställa oss frågan om det är så vi vill ha det i ett demokratiskt samhälle.

För att på bästa sätt kunna besvara den frågan måste även följdfrågan, huruvida skärpta straff enbart är något negativt, beaktas. I denna uppsats har jag inte alls beaktat denna fråga, något den uppmärksamme läsaren upptäckt redan i min avgränsning. Det finns naturligtvis flera sätt att se på straffsystemets funktioner, en diskussion jag inte haft möjlighet att fördjupa mig i, däremot har jag reflekterat utifrån de förändringar som införts genom reformens ikraftträdande.

Först bör sägas att det inte är omöjligt att samhället faktiskt kan ha förändrat sin syn på allvarliga våldsbrott. Att man i dag har en klarare bild av den psykiska aspekten av våldsbrott kan absolut tala för att våldsbrott bör anses ha ett högre straffvärde. Att andra brott som t.ex. förmögenhetsbrott generellt bestraffas hårdare än våldsbrott, såsom regeringen pekat på, är ett annat argument som inte kan ignoreras. Hårdare straff för våldsbrott kan absolut vara nödvändigt om den allmänna straffnivån för vissa brott kan sägas ha halkat efter. I fallet med denna reform anser jag att en förändrad straffvärdering eller en mer tydligt uppdelad straffskala, likt den som införts, är eftersträvansvärd i vart fall för misshandelsbrotten.

Att många brott hamnar kring straffskalans minimum är naturligtvis olyckligt. Om normalfallet för grov misshandel innebär en påföljd på ett års fängelse så är frågan hur man ska kunna utläsa när förmildrande omständigheter beaktats eller när ett fall ansetts lindrigare än normalfallet.

Det får till följd att man får upp – och nedrubricera gärningar som i och för sig lever upp till de grövre brottsrubriceringarna.

Även detta är en intressant aspekt som tyvärr lämnats utanför detta arbete. I och med att vissa förstärkningsord tagits bort, att försvårande – och förmildrande omständigheter i större omfattning ska beaktas, samt att en generell straffskärpning tillkommit kan en del problem uppkomma vad gäller valet av påföljd. Detta har uppmärksammats i Brås rapport, dels av aktiva inom rättsväsendet, dels av utredarna själva. Problem har bland annat uppstått vad gäller straffvärdering vid misshandel av normalgraden. Vad händer när den generella straffskärpningen appliceras på ett fall av misshandel med ett straffvärde om 8 månader? Gränsen för grov misshandel går vid ett års fängelse och frågan som då uppstår är ifall man bör göra en uppbrutning för att inte överlappa straffskalorna? En intressant fråga som får behandlas i vidare forskning.

En avslutande tanke som dock slagit mig under detta arbete är om det, trots allt som tidigare sagts, verkligen är hårdare straff som det svenska samhället efterfrågar? Finns det inte andra alternativ? Kan det inte vara så att istället för uppkriminalisering så är det större insatser ute i samhället som önskas? I den offentliga utredningen diskuteras vikten av att fler brott uppmärksammas och utreds. Jareborg argumenterar för visso för att det ibland, trots ekonomiskt omfattande och krävande samhällsinstatser, inte alltid kan påvisas några stora förändringar, men trots detta borde kanske en översyn av antalet poliser och det faktiska antalet brott som leder till åtal ses över. Att enbart stödja sig på ett obestämt uttalande om att folket vill ha det så eller så känns även det lite ålderstiget i det förändrade, moderna svenska samhället.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

SOU 2008:85 Straff i proportion till brottets allvar
Prop. 2009/10:147 Skärpta straff för allvarliga våldsbrott mm.

Litteratur

Ashworth, Andrew m.fl.: *Varning för straff – Om vådan av den straffrätten* (red. Dag Victor), första upplagan, Stockholm, 1995

Elektroniska källor

Jerre, Kristina (Stockholms Universitet), *The Public's Sense of Justice in Sweden – a Smorgasbord of Opinions*, den 6 november 2014 – 7 januari 2015 - <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:643158/FULLTEXT01.pdf>

Brottsförebyggande Rådet, *Skärpta straff för allvarliga våldsbrott Utvärdering av 2010 års straffmättningsreform*, rapport 2014:6, den 6 november 2014 – 7 januari 2015 - http://www.bra.se/download/18.12caa4f91440b31239f1c42/1394721496724/2014_6_Sk%C3%A4rpta_straff_f%C3%B6r_allvarliga_v%C3%A5ldsbrott.pdf

Åklagarmyndigheten, *Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott – en rapport från Åklagarmyndigheten 2007*, den 6 november 2014 – den 7 januari 2015 - http://www.aklagare.se/upload/Media/Nyheter/Domstolarnaspafoljdspraxis_inlaga.pdf